

Státní okresní archiv Plzeň-sever se sídlem v Plasích

Archiv obce Křelovice

1926–1945 ([1946])

Inventář

EL NAD č.: 287

AP č.: 363

Mgr. Jitka Flanderková

Plasy 2019

Obsah

Úvod:

I. Vývoj původce archiválií	3
II. Vývoj a dějiny archivního fondu	4
III. Archivní charakteristika archivního fondu	4
IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu	5
V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky	5
Seznam použitých pramenů a literatury	6
Přílohy:	
Příloha č. 1: Seznam použitých zkratk	8
Příloha č. 2: Počet obyvatel a domů v obci a seznam doložených starostů	9
Inventární seznam	10

I. Vývoj původce archiválií

Původcem archiválií archivního fondu Archiv obce Křelovice zpřístupňovaných tímto inventářem je: Obecní úřad v Křelovicích/Gemeindeamt Křelowitz¹, 1850–1945, a Místní správní komise v Křelovicích, fungující v letech 1945–1946.

Křelovice (Chřelovice, něm. Krzelowitz, Kschelowitz, Křelowitz) leží 9 km jihovýchodně od Úterý na katastrálním území Křelovice u Pernarce v nadmořské výšce 515 m. Název vsi byl patrně odvozen z osobního jména držitele osady Chřela, ve smyslu ves lidí Chřelových.

K nejstarším dějinám vsi se nedochovaly téměř žádné informace. První písemná zmínka pochází z roku 1483, kdy byla majetkem pánů ze Švamberka na Krasíkově. Bohuslav ze Švamberka ji připojil k bezdružickému panství. V berní rule Plzeňského kraje z roku 1654 je zde zmiňováno 13 sedláků, 1 nově osedlý, 1 pohořelý, 1 pustý statek a 3 chalupníci. Křelovice tehdy náležely k panství Jana Fridricha ze Švamberka. V roce 1785 patřily k panství Trpísty, které bylo majetkem Sinzendorfů. Ve fazi k Tereziánskému katastru je v Křelovicích uveden 1 panský hostinský a 1 kovář v obecní kovárně. V roce 1793 Sinzendorfové panství prodali Janu Antonínu Lexovi z Arhrenalhalu. Po jeho smrti v roce 1824 přešlo na jeho dceru Janu, provdanou Wiederspergovou z Wiederspergu, která byla posledním patrimoniálním držitelem.

V roce 1848 došlo ke zrušení poddanství a tím i vrchnostenské správy, která pokračovala ve své úřední činnosti do roku 1850. Nejnižším správním článkem se staly samosprávné místní obce, a to na základě tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení č. 170/1849 ř. z. ze dne 17. března 1849. Vycházelo se hlavně z josefinských katastrálních obcí s tím rozdílem, že sídliště se mělo stát buď obcí, anebo součástí obce jako tzv. osada.

V novém územněsprávním členění připadla místní obec Křelovice do soudního okresu Bezručice a politického okresu Planá v Chebském kraji. Prvoinstančním úřadem politické správy s všeobecnou působností bylo Okresní hejtmanství v Plané. Mezi lety 1855–1868 obec náležela k smíšenému politicko-soudnímu okresu Bezručice. V roce 1868 se stal soudní okres Bezručice součástí nově vzniklého Okresního hejtmanství v Teplé. Poštovním úřadem a telegrafem náležely Křelovice do Číhané. Farní správou příslušely do Šipína, kam také docházely děti do školy. Od roku 1853 je uváděna škola v Křelovicích v domě čp. 24.

Stejně jako podle tzv. Stadionova prozatímního obecního zřízení (č. 170/1849 ř. z.), tak i podle obecního zřízení a řádu volebního pro Čechy (č. 7/1864 z. z.) byly v obci ustaveny dva orgány – obecní výbor (volený na tři roky) a obecní představenstvo. Obecní výbor byl kolegiální orgán, rozhodující většinou hlasů. Měl usnášecí a dozorcí moc a ze svého středu si volil obecní představenstvo, složené z obecního představeného – starosty, jenž prováděl usnesení obecního výboru, a alespoň dvou radních.

V roce 1919 bylo v Křelovicích zvoleno na základě novelizovaných ustanovení o volebním řádu a obecním zřízení (zákony č. 75/1919 Sb. a č. 76/1919 Sb.) obecní zastupitelstvo (dřívější obecní výbor), které si ze svého středu volilo obecní radu (dřívější obecní představenstvo), tvořenou starostou a radními. Z dochovaných písemností AO Křelovice jsou známa jména obecních starostů, zastupitelů i členů finanční komise, která zasedala současně se zastupitelstvem. O činnosti dalších komisí nejsou doloženy žádné zprávy. Prvním poválečným starostou se stal Johann Stanka st.

K nemovitému jmění obce náležely mimo jiné chudobinec, hasičská zbrojnice a obecní kovárna, jejíž stav byl v roce 1932 shledán jako nevyhovující, a proto bylo rozhodnuto o stavbě nové budovy.

V meziválečných letech byla projednávána elektrifikace obce a stavba vodovodu. Obec

---

¹ Podoba názvu uvedena na oficiálním razítku obce.

se finančně podílela na opravách farního kostela sv. Barbory v Šipíně, např. v roce 1932 obnosem 3800 korun.

Prvním kronikářem se stal v roce 1931 Josef Remitschka, v roce 1935 byl vedením pamětní knihy pověřen učitel Franz Pöpperl.

Změna politické situace v sousedním Německu ovlivnila také české pohraniční oblasti. V Křelovicích, kde žilo převážně německé obyvatelstvo, zvítězila v obecních volbách v roce 1935 Sudetendeutsche Partei, která získala 76,21% hlasů. Druhou nejsilnější stranou s 16,99 % byl Bund der Landwirte.

Po uzavření Mnichovské dohody v roce 1938 se Křelovice staly součástí Říšské župy Sudety. Obec náležela do obvodu vládního prezidenta v Chebu se sídlem v Karlových Varech a patřila do působnosti landráta v Teplé. Nařízením ze dne 10. listopadu 1938 s platností od 20. listopadu 1938 bylo na sudetoněmeckém území zavedeno německé obecní zřízení (Deutsche Gemeindeordnung ze dne 30. ledna 1935). Do té doby zůstávalo v platnosti dosavadní československé obecní zřízení. Podrobnější instrukce k zavedení německého obecního zřízení na sudetoněmeckém území vydal dne 22. listopadu 1939 zvláštním oběžníkem říšský ministr vnitra. V roce 1939 je ve funkci starosty uváděn Johann Stanka ml.

Činnost obecního úřadu byla ukončena pravděpodobně v květnu 1945 na základě vládního nařízení č. 4/1945 Sb., o volbě a pravomoci národních výborů, ustavením místní správní komise.

II. Vývoj a dějiny archivního fondu

Z dochovaných písemností není evidentní, kde a jakým způsobem byly ukládány. Dne 18. listopadu 1953 byla na základě rozhodnutí Okresního národního výboru ve Stříbře provedena odborná archivní prohlídka a výběr archiválií na Místním národním výboru v Křelovicích. Vybrané písemnosti byly do Okresního archivu ve Stříbře převzaty pravděpodobně až v roce 1957.

Po územněsprávní reformě (zákon č. 36/1960 Sb.) byly archiválie 25. října 1963 delimitovány z Okresního archivu Tachov se sídlem ve Stříbře do Okresního archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích (př. č. 220).

III. Archivní charakteristika archivního fondu

Pořádání a inventarizace archivního fondu proběhly na základě vyhlášky č. 645/2004 Sb., Metodického pokynu ředitele SOA v Plzni pro zpracování archiválií a tvorbu archivních pomůcek z 12. března 2010 (č. j. SOAP/006-0767/2010) včetně dodatku platného od 15. července 2014 (č. j. SOAP/006-1300/2014) a Metodického pokynu archivní správy č. 1/2017 k archivnímu zpracování fondu typu „Archiv obce“ (č. j. MV-35224-1/AS-2017). Přihlédnuto bylo rovněž k Metodickému návodu č. 1/2013 odboru archivní správy a spisové služby Ministerstva vnitra, kterým se vydávají nová základní pravidla pro zpracování archiválií.

Při generální inventuře 2012–2013 byla provedena změna v počtu evidenčních jednotek a zpřesnění metráže. Fond Archiv obce Křelovice tvoří čtyři úřední knihy o celkové metráži 0,11 bm. Při současném pořádání byl pouze upřesněn časový rozsah fondu, který je 1926–1945 ([1946]). Vnitřní skartace nebyla provedena.

Vzhledem k neúplnému dochování fondu a zjevné absenci spisového plánu bylo při pořádání použito umělé pořadací schéma, uvedené v příloze č. 1 Metodického pokynu

archivní správy č. 1/2017 k archivnímu zpracování fondu typu „Archiv obce“ (č. j. MV-35224-1/AS-2017). Fond byl rozdělen na I. Úřední knihy a II. Účetní materiál, který tvoří dvě účetní knihy z let 1926–1945.

Knihy inv. č. 1 obsahuje dva druhy agendy, a to zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva, obecní rady a finanční komise 1929–1939 a seznamy kusů nábytku a předmětů zanechaných na usedlostech po odsunutých německých obyvatelích, pořízené odhadem v roce 1946, které jsou současně posteriory fondu.

Jazykem archiválií je němčina. V době zpracování fondu se písemnosti přes drobná poškození prachem nacházely ve vyhovujícím stavu, nevyžadujícím restaurátorský ani konzervátorský zásah.

IV. Stručný rozbor obsahu archivního fondu

Archivní fond Archiv obce Křelovice poskytuje díky dochované knize zápisů ze schůzí obecního zastupitelstva (výboru), obecní rady a finanční komise (inv. č. 1) řadu informací o činnosti místní obecní samosprávy. Údaje o finančním hospodaření obce lze částečně čerpat z pokladní knihy (inv. č. 3) a hlavní knihy (inv. č. 4).

V pamětní knize obce (inv. č. 2) kronikář zachytil nejstarší dějiny Křelovic, seznam účastníků 1. světové války s uvedením bydliště, povolání a data narukování. V pozdějších letech jsou zde uváděny i seznamy narozených, zemřelých a oddaných a demografické přehledy týkající se stavu obyvatelstva.

V. Záznam o uspořádání archivního fondu a sestavení archivní pomůcky

Archivní fond Archiv obce Křelovice 1926–1945 ([1946]) uspořádala a inventář sepsala v červnu 2018 Mgr. Jitka Flanderková. Čistopis archivní pomůcky zpracovala v lednu 2019 Mgr. Jitka Flanderková ve Státním okresním archivu Plzeň-sever se sídlem v Plasích.

V Plasích 14. 1. 2019

Mgr. Jitka Flanderková

Seznam použitých pramenů a literatury

I. Prameny

Tištěné prameny

Ortsbuch für den Reichsgau Sudetenland. Haida, 1939.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1849.

Reichs-Gesetz-Blatt für das Kaiserthum Oesterreich, 1862, Teil IV., (Nr. 13, 5. 3.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1919 (částka 16., 31. 1. a 7. 2.).

Sbírka zákonů a nařízení státu československého, 1945 (částka 3., 5. 5.).

Seznam míst v Království českém. Praha, 1872.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1886.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1893.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1907.

Seznam míst v Království českém. Praha, 1913.

Statistický lexikon obcí v Čechách. Praha, 1924.

Statistický lexikon obcí v Zemi české. Praha, 1934.

Verzeichniss der Orts-Gemeinden im Königreiche Böhmen. Prag, 1861.

Zákony a nařízení pro Království české, 1864 (částka 2., 16. 4.).

Zevrubný popis rozdělení země Království českého. Praha, 1854.

II. Literatura

BUKAČOVÁ, Irena – FÁK, Jiří a kol. *Severní Plzeňsko II. Historicko-turistický průvodce* č. 7. Nakladatelství Českého lesa : Domažlice, Plzeň, 1997.

DUNDERA, J. A. *Království české statisticky-polohopisně popsané. I. díl – Kraj plzeňský.* Praha, 1845.

EDL, Jan. Přehled změn v územní reorganizaci politické správy v letech 1928–1948. *Paginae historiae. Sborník Národního archivu,* Praha : Národní archiv, 2006, č. 14, s. 485–545.

FLÖGEL, Jaroslav. *Praktická příručka pro obecní a okresní funkcionáře.* Praha, 1933.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka – JANÁK, Jan – DOBEŠ, Jan. *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2005.

CHYTIL, Alois. *Chytilův místopis Československé republiky*. Praha, 1930.

PALACKÝ, František. *Podrobný popis Království českého*. Praha, 1848.

PROFOUS, Antonín. *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny. II. díl – Ch–L*. Česká akademie věd a umění : Praha, 1951.

Retrospektivní lexikon obcí ČSSR 1850–1970. Praha, 1970.

SOMMER, Johann Gottfried. *Das Königreich Böhmen; statistisch-topographisch dargestellt von Johann Gottfried Sommer, Ehrenmitglied der Gesellschaft des vaterländischen Museums. Sechster Band. Pilsner Kreis*. Prag, 1838.

VRBATA, Jaroslav. Přehled vývoje veřejné správy v odtržených českých oblastech v letech 1938–1945. *Sborník archivních prací*, Praha : Archivní správa ministerstva vnitra v nakladatelství Orbis, 1962, roč. 7, č. 2, s. 45–87.

Seznam použitých zkratk

AO	archiv obce
AP	archivní pomůcka
bm	běžný metr
EL NAD	evidenční list Národního archivního dědictví
ev. jedn. č.	evidenční jednotka číslo
inv. č.	inventární číslo
ml.	mladší
př. č.	přírůstkové číslo
ř. z.	říšský zákoník
Sb.	Sbírka zákonů a nařízení
st.	starší
ukn	úřední kniha
z. z.	zemský zákoník

Počet obyvatel a domů

Rok	Počet obyvatel	Počet domů
1850	309	neuveden
1869	373	45
1880	388	59
1890	418	60
1900	432	63
1910	444 (444 Němců)	66
1921	384 (5 Čechů, 378 Němců)	66
1930	379 (4 Češi, 374 Němců)	70

Seznam doložených starostů

Gregor Hauschka	1879
Josef Wilka	1879–1885
Karl Trepesch	1885–1888
Georg Remitschka	1888–1894
Johann Karnoll	1894–1897
Johann Stanka st.	1897–1906
Franz Wolf	1906–1909
Johann Stanka st.	1909–1923
Anton Remitschka	1923–1928
Franz Wolf	1928–1930
Anton Remitschka	1930–1933
Johann Stanka ml.	1933, 1939

Inventární seznam

I. Úřední knihy

1	Zápisy ze schůzí obecního zastupitelstva (výboru), obecní rady a finanční komise 1929–1939 (7. 11. 1929–8. 11. 1939) Seznamy kusů nábytku a předmětů zanechaných na usedlostech po odsunutém německém obyvatelstvu [1946]	1929–1939 ([1946])	ukn 1
2	Pamětní kniha	1931–1939	ukn 2

II. Účetní materiál

Účetní knihy

3	Pokladní kniha	1926–1944	ukn 3
4	Hlavní kniha	1933–1945	ukn 4

Název archivní pomůcky:	Archiv obce Křelovice
Značka archivního fondu:	AO Křelovice
Časové rozmezí:	1926–1945 ([1946])
Počet evidenčních jednotek:	4 (4 úřední knihy)
Počet inventárních jednotek:	4
Rozsah v bm:	0,11
Stav ke dni:	14. 1. 2019
Zpracovatel archivního fondu:	Mgr. Jitka Flanderková
Zpracovatel archivní pomůcky:	Mgr. Jitka Flanderková
Počet stran:	12
Počet exemplářů:	4
Schválila:	Mgr. Martina Matušková dne 14. 1. 2019 – č. j. SOAP/60-17/2019